

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ
โดยการใช้มีส่วนร่วมของอาสาสมัครท่องเที่ยวชุมชน
อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ

Guidelines for the Development of Cultural Tourism for
the Elderly with Volunteer Participation in Community
Tourism, Khon San District, Chaiyaphum Province

อัญญวียา ภัทร์จรินทิพย์ (Annarviya Phutcharinya)¹

กาญจนา สุขบัว (Kanjana Sukbua)²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนคอนสาร และ
บริบททางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนไทคอนสาร และเพื่อศึกษาแนวทาง
การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ โดยการใช้มีส่วนร่วมของ
อาสาสมัครท่องเที่ยวชุมชน อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ โดยมีการสังเกตการณ์
และสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คน ผลการวิจัยพบว่า อำเภอคอนสาร
มีศักยภาพทางด้านวัฒนธรรม มีความโดดเด่น และมีเอกลักษณ์ของวิถีชีวิต
และภูมิปัญญา มีความงามทางศิลปวัฒนธรรม และจากการที่วัฒนธรรม
เป็นมรดกทางสังคมของมนุษย์ที่สั่งสมมาแต่อดีต และมีความเป็นเอกลักษณ์
เฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ส่วนแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น
จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรมเรียนรู้การละเล่นพื้นบ้าน การทำอาหาร
พื้นบ้านที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และจัดกิจกรรมท่องเที่ยวผ่านการเล่า

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาการท่องเที่ยวและบริการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
E-mail: phutcharinya13@gmail.com

²อาจารย์ประจำสาขาวิชาวัฒนธรรมอาหารสร้างสรรค์และโภชนาการ คณะศิลปศาสตร์และ
วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ E-mail: kanjana.su@cpru.ac.th

เรื่องโดยการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวร่วมกับคนในพื้นที่ เพื่อสร้างความประทับใจ เกิดประสบการณ์ใหม่ให้นักท่องเที่ยวอยากกลับมาเที่ยวซ้ำ หน่วยงานท้องถิ่น ควรจัดให้มีการพัฒนา และการส่งเสริมการท่องเที่ยวธรรมชาติเพื่อให้เกิดความสมดุล และยั่งยืน บูรณาการแผนการท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวสู่ประเทศเพื่อนบ้าน เป็นต้น สามารถเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชน

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้สูงอายุ อาสาสมัคร
ท่องเที่ยวชุมชน

Abstract

The purpose of this research was to examine the potential of the Khon San community, its cultural context, traditions, and way of life, and to develop ways to promote cultural tourism for the elderly with the participation of community tourism volunteers in Khon San District, Chaiyaphum Province. Ten key informants were observed and interviewed. The results showed that Khon San District possesses significant cultural potential due to its distinctive and unique way of life, wisdom, and art and culture. These aspects represent the human social heritage, accumulated over time, and reflect the distinctiveness of the community. Guidelines for promoting cultural tourism include organizing activities for tourists to engage in folk games and experience unique local cooking, and organizing travel activities through storytelling by engaging tourists with local people to impress them with new experiences that will make them want to come back again. Local authorities should provide for the development and promotion of nature tourism in order to achieve a balanced and sustainable approach. They should also integrate tourism plans to connect tourist attractions to neighboring countries, and so on, which can increase income for the community.

Keywords: Guidelines for development, Cultural tourism, Elders, Volunteers in Community Tourism

บทนำ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมภาคบริการที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจในสัดส่วนที่มากกว่าภาคอุตสาหกรรมอื่นๆ แต่ด้วยการแข่งขันทางการท่องเที่ยวที่มีมากขึ้นทำให้ภาคการท่องเที่ยวเองต้องปรับตัว และพัฒนากลยุทธ์เพื่อตอบสนองกับสถานการณ์การแข่งขันทางการท่องเที่ยว โดยต้องพยายามคิดค้นกลยุทธ์ และสร้างสรรค์นวัตกรรมบริการใหม่ๆ เพื่อให้เข้าถึง และตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้มากที่สุด รัฐบาลจึงได้กำหนดในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในประเด็นด้านท่องเที่ยวของประเทศให้มุ่งพัฒนาความหลากหลาย คุณภาพ ความเป็นมืออาชีพ และสร้างความประทับใจที่คุ้มค่ากับนักท่องเที่ยวทั่วโลก และสร้างเอกลักษณ์การท่องเที่ยวไทย และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) สนับสนุนให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ และสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลโดยเน้นพัฒนาและยกระดับการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้เป็นอุตสาหกรรมที่มีคุณภาพระดับชั้นนำของโลก เพื่อให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของการท่องเที่ยวโลก และทำให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวที่สูงขึ้นให้กับประเทศ

จากการทบทวนผลงานวิจัยทั้งจากประเทศไทย และต่างประเทศหลายเรื่องในระยะ 10 ปีที่ผ่านมาพบว่า จำนวนของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งในระดับภูมิภาคเอเชียและในระดับโลก นักท่องเที่ยวสูงอายุเป็นฐานประชากรที่มีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มมากขึ้นทุกปี ประกอบกับในโลกปัจจุบันที่กำลังประสบกับปรากฏการณ์สำคัญอันหนึ่งคือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรโลกในการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชากรสูงวัยที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วรวมทั้งประเทศไทยด้วย ดังที่มูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ (2560) ระบุว่าข้อมูลสถิติสัดส่วนโครงสร้างประชากรไทยระหว่างปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) - พ.ศ. 2583 (ค.ศ. 2040) สัดส่วนของประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลง ในขณะที่สัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 13.20 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ในปี พ.ศ. 2553 เป็นร้อยละ 32.10 ในปี พ.ศ. 2583 จากแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุและการท่องเที่ยวแบบมีคุณภาพของกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุดังที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้การ

ท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นตลาดหนึ่งที่มีแนวโน้มการเติบโตเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดเวลา อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่นำไปสู่การเพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยว ภายใต้การท่องเที่ยวของกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบไม่เร่งรีบหรือท่องเที่ยวแบบเนิบช้าโดยไม่สร้างผลกระทบทำลายทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป (ลัดดา ศรีอัมพรเอกกุล และธีระวัฒน์ จันทิก, 2561)

อย่างไรก็ตาม แม้จะปรากฏสถิติหรือแนวโน้มการเติบโตของกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ประเทศไทยมีแผนพัฒนา นโยบาย ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุไว้อย่างชัดเจน จำเป็นจะต้องพัฒนาศักยภาพอย่างไม่หยุดยั้งเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการตลาดการเตรียมความพร้อมของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจากการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีที่จะช่วยยกระดับในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้การท่องเที่ยวไทยเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและสามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างเข้มแข็ง

จากภาวะวิกฤตโควิด-19 ที่เกิดขึ้น มีผลกระทบกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง จึงกลายเป็นอีกโอกาสของการพัฒนาของตลาดการท่องเที่ยวในการจับคู่กับการใช้ประโยชน์จากความรู้และประสบการณ์ที่หลากหลายของนักท่องเที่ยวสูงอายุ อีกทั้งยังเป็นการจัดการเพื่อให้ธุรกิจท่องเที่ยวในประเทศได้เรียนรู้ปรับตัวและเตรียมความพร้อมรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ได้อย่างมีมาตรฐาน เพื่อสร้างโอกาสและความได้เปรียบให้กับธุรกิจทั้งระดับในประเทศและระดับโลกต่อไป (ไบเฟิร์น วงษ์บัวงาม, ชวลี ญ กลาง และเสรี วงษ์มณฑา, 2563)

หากกล่าวถึงทรัพยากรในเรื่อง “ทุน” ที่สำคัญในการจัดการดูแลของแต่ละภูมิภาคก็ย่อมมีจุดเด่นในเรื่องวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน รวมทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีจุดเด่นด้านความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรแต่ละจังหวัด จังหวัดชัยภูมิเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่มีจุดเด่นด้านความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น มีเขื่อนจุฬาภรณ์ อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูผามิ่ง สวนรุกขชาติน้ำผุดทพลาว เป็นต้น นอกจากนี้

ยังมีสถานที่เกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อันทรงคุณค่าจำนวนมากในพื้นที่ โดยเฉพาะอำเภอคอนสารนั้นเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีมาตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ มีความงดงามทางประเพณีวัฒนธรรม มีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่พบนั้นเป็นพระพุทธรูปเนื้อศิลาแลง ปางมารวิชัย คล้ายศิลปะแบบขอม คาดว่าสร้างตั้งแต่สมัยสุโขทัย ขนาดหน้าตักกว้าง 3 ศอก สูง 8 ศอก มีลักษณะพุทธศิลป์สมบูรณ์และงดงาม มีลักษณะเด่นคือพระโอษฐ์เป็นสีแดง มีอายุประมาณ 700 ปี และมีบ้านเรือนบางหลังยังคงไว้ซึ่งโครงสร้างด้วยเรือนไม้โบราณด้วยสถาปัตยกรรมจากในอดีต มีประเพณีบุญเดือนสี่ที่เคยปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีต มีการละเล่นสะบ้า มีอาหารพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตัวเองที่น่าลิ้มลอง ชาวไทคอนสารส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ในช่วงนอกฤดูทำงาน มีอาชีพเสริมปลูกหม่อนเลี้ยงไหม นำเส้นไหมมาทอเป็นผืนผ้าออกมาเป็นผ้าไหมไทยคอนสารหนึ่งในงานฝีมือทรงคุณค่าของจังหวัดชัยภูมิ มีความโดดเด่นด้านการแต่งกายด้วยชุดเสื้อผ้าฝ้ายสีขาวตกแต่งด้วยลายขีดดอกแก้ว และผู้หญิงจะนุ่งผ้าชิ้นไหมควบสีพื้นที่เป็นเอกลักษณ์ ส่วนผู้ชายจะนุ่งใส่ร่มไหมที่ถักทอจากเส้นไหม อีกทั้งมีภาษาพูดของชาวคอนสารแตกต่างจากภาษาอีสานทั่วไปเรียกว่า “ภาษาไทคอนสาร” สำเนียงจะเหมือนภาษาของชาวนครไทยและหล่มสัก เพราะบรรพบุรุษได้อพยพมาจากเมืองพิษณุโลก เพื่อมาตั้งถิ่นฐานนั่นเอง คนทั่วไปและชาวคอนสาร จึงมักเรียกตนเองว่า “ไทคอนสาร” ที่มีความเป็นอัตลักษณ์ นอกจากนี้มีกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านที่เรียกว่า “การละเล่นสะบ้า” เป็นการนำลูกสะบ้าที่แกะออกจากฝักซึ่งเป็นพืชเถาวัลย์มาเล่นกัน ซึ่งเป็นกิจกรรมการละเล่นที่ส่งเสริมความสมัครสมานสามัคคี เพราะเป็นการเล่นกันเป็นกลุ่ม จะเล่นคนเดียวไม่ได้ ซึ่งประชาชนชาวคอนสารได้อนุรักษ์ทุนวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์นี้ไว้ และควรเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้มาเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ และทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ สิ่งหลากหลายเหล่านี้จึงเป็นเหตุให้อำเภอคอนสารเป็นที่ดึงดูดใจสำหรับบุคคลทั่วไปให้เข้ามาเยี่ยมชมอยู่อย่างเสมอ (อัญญา นีญา ภัทร์จิรินทร์ญา, 2561)

อย่างไรก็ตาม จากที่กล่าวมาทำให้เห็นความสำคัญและจำเป็นของการวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ โดยอาสาสมัครท่องเที่ยวของชุมชน อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ โดยมีเป้าหมายเพื่อการยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุตลอดจนเตรียมความพร้อมให้กับการท่องเที่ยวของประเทศไทย ที่กำลังจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุด้วย และประการสุดท้ายเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว ควรพัฒนากลไกและเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานอัตลักษณ์อย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่อำเภอคอนสาร และท้ายที่สุดการวิจัยครั้งนี้จะก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชน และเรียนรู้ร่วมกันกับบุคคล หรือหน่วยงานภายนอกชุมชนที่จะทำงานเป็นเครือข่าย และกลายเป็นพลังในการสร้างฐานความรู้ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนไทยคอนสาร และบริบททางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนไทยคอนสาร
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ โดยการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครท่องเที่ยวชุมชน อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

อารยา สุวรรณสุจริต (2561) กล่าวว่า การท่องเที่ยว นับเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่ได้นำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวอเมริกันและยุโรป ที่ต่างสนใจที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์เยี่ยมชมงานสถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในประเทศนั้น

สรุป การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายหรือไม่ทำความเสียหายให้กับสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆ แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชมศึกษาเรียนรู้และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ ประวัติศาสตร์ พืชพรรณ สัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญในการที่จะช่วยให้เกิดการกระจายผลประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนาไปสู่สมาชิกของสังคมจากกิจกรรมต่างๆ

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว

เทียนแก้ว เลี่ยมสุวรรณ, ปานเสก อาทรรุระสุข, กาญจนา บุญยัง และไชเฮ โออะวะ. (2562) กล่าวว่า ประเทศญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาท้องถิ่นเป็นอย่างมาก โดยในปี ค.ศ. 2007 ได้ออกแผนนโยบาย “การท่องเที่ยวสร้างประเทศ” “การท่องเที่ยวสร้างเมือง” โดยผลักดันให้ภาคท้องถิ่นค้นหาเสน่ห์ของพื้นที่โดยนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยว โดยนโยบายนี้ ถือเป็นนโยบายสำคัญที่ประเทศญี่ปุ่นมุ่งนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจซบเซา ปัญหาสังคมผู้สูงอายุ และเพื่อนำการฟื้นฟูสู่ภาคท้องถิ่น

ดังนั้นเอง อาจกล่าวได้ว่า จุดเด่นของการท่องเที่ยวแนวใหม่นี้คือการเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาด้วยความคิดสร้างสรรค์ และการใส่ใจต่อตลาดท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเพื่อหาแนวทางในการเพิ่มมูลค่าให้กับท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและสามารถทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจรู้สึกเห็นคุณค่าในตัวเอง

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมโดยชุมชน

ช่วงแรกเริ่มอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมุ่งเน้นเพียงด้านเศรษฐกิจเป็นหลักการท่องเที่ยวสร้างผลกระทบต่อดังกล่าวคือ สังคมวัฒนธรรมอย่างมาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จึงมีแนวคิดสร้างทางเลือกในการท่องเที่ยวเกิดเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศหัวใจสำคัญ คือ การพัฒนาและสร้างศักยภาพคนในท้องถิ่น มีการกำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ส่งเสริมความรู้ด้านการท่องเที่ยว Fennell (2003) กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าสามารถสร้างรายได้และกำไร อีกทั้งชุมชนได้รับประโยชน์จากสาธารณูปโภคและยกระดับความเป็นอยู่ ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งด้านสังคมวัฒนธรรม สร้างความภูมิใจ สร้างจิตสำนึกและเคารพวัฒนธรรมที่หลากหลาย

กล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนส่งผลดีต่อชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ประเด็นสำคัญ คือ ทำให้เกิดความร่วมมือของคนในชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนและวัตถุประสงค์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Richards (2018) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แล้วพบว่าปัจจัยสำคัญที่สามารถกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้นั้นมีอยู่ 4 ประเภท คือ 1. การมีส่วนร่วมของผู้เข้าชม (Participation) 2. การได้รับประสบการณ์ที่น่าประทับใจ (Memorable Tourism Experience: MTE) 3. การสร้างความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมในพื้นที่หรือชุมชน (Cultural Contact) 4. ความภักดีในสถานที่ (Destination Loyalty) โดยทั้ง 4 ประเภทนี้ ต้องเชื่อมโยงกัน กล่าวคือ การสร้างประสบการณ์ที่น่าประทับใจ สามารถสร้างได้จากกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เข้าชม ที่เมื่อเข้าไปเยี่ยมชมแล้วมีกิจกรรมร่วมกับคนในพื้นที่ ทำให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์กับพื้นที่หรือชุมชน ทั้งหมดนี้นำไปสู่การกลับมาเที่ยวในสถานที่เดิมอีกครั้ง ส่วนที่ยังคงความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ คงหนีไม่พ้นการสร้างประสบการณ์อันน่าประทับใจ

เขมิกา ธีรพงษ์ (2563) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความเชื่อมโยงกับศาสตร์แห่งการออกแบบประสบการณ์ในหลายด้าน มีความเป็นไปได้สูงในการใช้กระบวนการออกแบบประเภทนี้มาช่วยเสริมสร้างพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เกิดการสื่อสารที่เหมาะสมกับยุคสมัย อีกทั้งสามารถสื่อสารเรื่องราวท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นที่กระบวนการออกแบบและการมีส่วนร่วมของชุมชนมาเป็นปัจจัยในการลดปัญหาผลกระทบจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากร คือ ผู้ที่อาศัยในเขตพื้นที่อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวนทั้งสิ้น 10 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1 คน ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1 คน วัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1 คน นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1 คน นายอำเภอคอนสาร จำนวน 1 คน นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลคอนสาร จำนวน 1 คน ผู้นำชุมชน หรืออาสาสมัครท่องเที่ยว จำนวน 2 คน ผู้ประกอบการท่องเที่ยว จำนวน 1 คน นักท่องเที่ยวในอำเภอคอนสาร จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ และการนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. การสังเกตการณ์ (Observation) โดยใช้ทั้งการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของชุมชนคอนสาร สภาพสังคมในชุมชน การสังเกตพฤติกรรมของคนในชุมชน และใช้การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)
2. การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นที่ไม่เข้าใจที่รับรู้จากการสังเกตการณ์ และให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในประเด็นที่ต้องการศึกษาของงานวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย โดยการเขียนแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

2. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลใช้วิธี (Investigator Triangulation) โดยการนำข้อมูลกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่าน หรือกลับไปสอบถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงสรุปให้ตรงตามประเด็น ความมุ่งหมายของการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนไทคอนสาร และบริบททางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนไทคอนสาร และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ โดยการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครท่องเที่ยวชุมชน อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสำรวจ การสัมภาษณ์ การสังเกต และสนทนากลุ่ม เพื่อการนำข้อมูลมาอธิบายความมุ่งหมาย ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการวิจัยวิเคราะห์และหาข้อสรุปจากข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ออกเป็น 2 ตอน ซึ่งมีรายละเอียดจำแนกตามประเด็น ดังนี้

1. ศักยภาพของชุมชนไทคอนสาร และบริบททางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนไทคอนสาร

ประวัติความเป็นมา

กล่าวกันว่าชาวคอนสารดั้งเดิมอพยพมาจาก อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก มาตั้งถิ่นฐานในปี พ.ศ.2337 ช่วงต้นสมัยรัตนโกสินทร์ สันนิษฐานว่าสืบเชื้อสายมาจากเมืองหลวงพระบาง ประเทศลาว ซึ่งมีภาษาพูดคล้ายคลึง รวมถึงรูปแบบวัฒนธรรมเก่าแก่ดั้งเดิม ที่มาของคำว่า “คอนสาร” เกิดจากเจ้าเมืองคนแรกเดิมชื่อนายภูมิ ต้นตระกูล ภูมิคอนสาร ได้รับการแต่งตั้งจากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นหลวงวิจิตรสงคราม

(หมื่นอร่ามกำแหง) ได้หาบเอาสารตราตั้งเจ้าเมืองคอนไล่ป่าจากเมืองหลวงกลับมายังบ้านคอนสาร ซึ่งขณะนำชาวบ้านมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่คอนสาร

ก) วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนไทคอนสารที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage)

ข) วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนไทคอนสารที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage)

ซึ่งมีข้อมูลรายละเอียดดังนี้

ก) วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนไทคอนสารที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) มีดังนี้

1) เจดีย์ วัดเจดีย์ หมู่ที่ 1 ตำบลคอนสาร เจดียย์ย่อมุมไม้สิบสอง ศิลปะแบบสิบสองปันนา อารยธรรมจีน สันนิษฐานว่าสร้างสมัยกรุงสุโขทัยพร้อมกับพระพุทธรูป

2) พระพุทธรูปศิลาแลงขนาดใหญ่ มีลักษณะศิลปะเขมรตอนปลาย คือ ฝ่าเท้าหายตัดเรียบ นิ้วขนาดใหญ่ตัดเรียบเสมอกัน ตามองตรง ริมฝีปากเผยอมุม 2 ข้าง ใบหูยาวมีลวดลายตั้งแต่ตอนบนถึงตอนล่าง มีลวดลายลูกเล่นที่ใบหูแบบศิลปะล้านช้าง หน้าตักกว้าง 3 ศอก สูง 8 ศอก ปางมารวิชัย ศิลปะสมัยทวารวดี มีพุทธศิลปะที่วิจิตรงดงาม หันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันตก พระโอษฐ์ (ปาก) สีแดง เป็นพระโบราณวัตถุพระคู่บ้านคู่เมืองคอนสาร ที่ศักดิ์สิทธิ์ อายุกว่า 700 ปี

3) แหล่งขุดค้นประวัติศาสตร์ ถ้ำวิมานนาคินทร์ ตำบลทุ่งลุยลาย

4) อนุสาวรีย์หลวงวิจิตรสงคราม เจ้าเมืองคอนสารคนแรก ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าเป็น “หมื่นอร่ามกำแหง” ต่อมาหมื่นอร่ามกำแหงได้เลื่อนยศเป็น “หลวงพิชิตสงคราม”

5) ชุดผ้าพื้นเมืองไทคอนสาร ผู้หญิงจะนุ่งผ้าขึ้นควบไหมคอนสาร ผู้ชายนุ่งโสร่งไหม เสื้อขาว ผ้าขาวม้าพาดบ่า มีความสวยงามเป็นอัตลักษณ์ ผ้าโสร่งโบราณ ตะเข็บจะเย็บมือ นิยมนุ่งอยู่บ้าน สำหรับงานหลวงหรืองานประเพณีใหญ่จะนุ่งโสร่ง ผ้านุ่งจะมี 3 สี คือสีม่วง สีเขียว และสีแดง มีสไบสีขาว สำหรับรองกราบหรือห่อหิ้ว

6) คั่วเนื้อ - คั่วปลา เป็นอาหารพื้นถิ่นของชาวลาวเมืองหลวงที่มีการอพยพย้ายถิ่นฐานมาจากฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงคือจากเมืองหลวงพระบางไชยະบุรีเวียงจันทน์ และมาอาศัยอยู่ในบริเวณเมืองคอนสารซึ่งปัจจุบัน คืออำเภอคอนสารของจังหวัดชัยภูมิได้นำกรรมวิธีในการถนอมอาหารทำเป็นอาหารแห้งที่เรียกว่า คั่วเนื้อคั่วปลา เพื่อใช้รับประทานในช่วงเดินทาง และใช้รับประทานในงานบุญเดือนสี่ประจำปีของชาวคอนสารจังหวัดชัยภูมิ

7) ข้าวตอก - ข้าวเอียง (ข้าวเรียงเม็ด) เป็นขนมของหวาน ข้าวตอกนั้นทำจากข้าวเปลือกนำไปคั่วให้แตกเหมือนป๊อปคอร์นแล้วเก็บกากข้าวออก นำส่วนที่เหลือมาโรยด้วยน้ำตาลที่เคี่ยวแล้วปั้นเป็นก้อนรับประทาน ส่วนข้าวเอียง เป็นการนำข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้วมานำเป็นแผ่นนำไปตากแดดประมาณ 3 แดดผึ่งให้แห้งแล้วนำมาทอดในน้ำมันร้อนปานกลาง เสร็จแล้วโรยด้วยน้ำตาลที่เคี่ยวไว้โรยลงแผ่นข้าวเอียง ส่วนใหญ่จะทำขึ้นเพื่อนำไปถวายพระ และรับประทานในครอบครัวเป็นของฝากแก่ญาติพี่น้องในประเพณีบุญเดือนสาม และบุญเดือนสี่

8) บ้านโบราณ ที่เป็นเอกลักษณ์ของไทคอนสาร คือ ในอดีตไทคอนสารเป็นแหล่งปลูกต้นหมากขายผลหมากที่มากที่สุดในจังหวัดชัยภูมิ หนึ่งในเอกลักษณ์ของการปลูกบ้านของไทคอนสาร คือ จะใช้ต้นหมากที่แก่ได้ที่แล้ว ผลก็จะออกน้อยลงจำเป็นจึงต้องมีการตัดและปลูกใหม่แทน โดยเอาลำต้นหมากมาผ่าเพื่อเอาลำต้นมาทำตัวบ้าน โดยธรรมชาติต้นหมากจะมีมอสขึ้นเกาะที่ผิวลำต้น ข้อดีคือจะทำให้พื้นผิวไม่ลื่นไถลง่าย ส่วนพื้นของบ้านจะเอาต้นไผ่มาผ่าซีกเดียวแล้วทุบแผ่เป็นซีกให้แบนแล้วปูพื้น เป็นต้น

ข) วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนไทคอนสารที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage)

1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องของกรรมวิธีสำหรับการรักษาโรค หรือส่วนผสมของยารักษาโรคที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษในชุมชน เช่น ลูกประคบ ยาหม่อง เป็นต้น

2) ประเพณีบุญเดือนสาม บุญเดือนสามหรือไทคอนสารเรียกว่า บุญเฉลิมมาจากคำว่า การเฉลิมฉลองสมโภชปิดทองหลวงพ่อประธาน พระพุทธรูปชัยสารมุนี พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์พระคู่บ้านคู่อำเภอคอนสาร เป็นพระพุทธรูปที่เก่าแก่ที่สุดอายุ 700 กว่าปี

3) ประเพณีบุญเดือนสี่ เป็นการทำบุญขึ้นปีใหม่ในสมัยโบราณ เพราะการนับปีในสมัยโบราณนั้น นับตามจันทรคติ เอาเดือนสี่เป็นเดือนสุดท้ายของปี เอาเดือนห้าเป็นเดือนเริ่มแรกของปี ในช่วงท้ายปีเก่าและขึ้นต้นปีใหม่ จึงจัดให้มีการทำบุญ และงานรื่นเริงสนุกสนานขึ้น ขอพรจากผู้เฒ่าผู้แก่ ทางหน่วยงานอำเภอได้จัดให้มีขบวนแห่แสดงถึงวัฒนธรรมประเพณีของไทคอนสาร โดยทุกตำบลมีส่วนร่วมในการจัดแสดงขบวนแห่ นอกจากนั้นมีการแข่งขันเล่นสะบ้า กิจกรรมโหมลมเก็บหมาก ประกวดข้าวตอกข้าวเอียง (ข้าวเสียงเม็ด) ประกวดควั่นเนื้อควั่นปลา ประกวดการแต่งตัวแบบไทคอนสาร และการแสดงแสงสีเสียง

4) พิธีบวงสรวงเจ้าพ่อปู้หมื่นอรัญกำแพง (หลวงพิชิตสงคราม) เจ้าเมืองคอนสารคนแรก

5) ภาษาท้องถิ่นของไทคอนสาร ภาษาลาวเหนือ ใช้ในประเทศลาวทั้งที่เมืองหลวงพระบาง ไชยบุรี อุดมไซ สำเนียงเหมือนภาษาของชาวนครไทย หล่มสัก เพราะบรรพบุรุษมาจากเมืองพิษณุโลก

6) การละเล่นสะบ้า เป็นการละเล่นที่มีมาแต่ดั้งเดิมแต่โบราณเชื่อกันว่าเจ้าเมืองคนแรกเป็นผู้นำ การละเล่นนี้มาจากเมืองนครไทยหรือเมืองด่านซ้าย ไม่ปรากฏชัดเจน จะนิยมเล่นกันอย่างจริงจังในเทศกาลบุญเดือนสี่

7) กิจกรรมโหมลมเก็บหมาก คือ การขึ้นต้นหมากไปเก็บหมากต้นหนึ่งแล้วโหนไปเก็บหมากต้นอื่นๆ เมื่อเก็บหมดแล้วจึงโหนไปลงอีกต้นหนึ่ง ซึ่งในสมัยก่อนชาวบ้านปลูกต้นหมากกันเป็นจำนวนมากจะเก็บหมากกันในลักษณะนี้ จะไม่ขึ้นลงทุกต้นสามารถเก็บหมากได้ทั้งสิ้น ประหยัดแรงและเวลา นั่นเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่น่าอัศจรรย์

2. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ
 โดยความร่วมมือของอาสาสมัครท่องเที่ยวชุมชน อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ

ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสม อ้างถึง Richards (2018) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แล้วพบว่าปัจจัยสำคัญที่สามารถกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้นั้นมีอยู่ 4 ประเภท คือ 1. การมีส่วนร่วมของผู้เข้าชม (Participation) 2. การได้รับประสบการณ์ที่น่าประทับใจ (Memorable

Tourism Experience: MTE) 3. การสร้างความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมในพื้นที่หรือชุมชน (Cultural Contact) 4. ความภักดีในสถานที่ (Destination Loyalty) โดยทั้ง 4 ประการนี้ต้องเชื่อมโยงกัน แนวทางการพัฒนาพบว่า ชุมชนอำเภอคอนสาร มีความสมัครสมานสามัคคีกันมากสังเกตได้จากเมื่อมีงานบุญ งานประเพณี ชุมชนชาวคอนสารจะพร้อมใจกันแต่งกายชุดพื้นบ้านไทคอนสารที่มีความเป็นอัตลักษณ์ของชาวคอนสารพร้อมใจกันออกมาช่วยกันทำบุญอย่างพร้อมเพรียง ให้งานนั้นสำเร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี แต่การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในกิจกรรม ประเพณีต่าง ๆ นักท่องเที่ยวยังมีส่วนร่วมน้อย ยกตัวอย่างเช่น งานประเพณีบุญเดือนสี่ จะมีกิจกรรมการแข่งขันการละเล่นสะบ้า ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะเป็นการแข่งขันหรือแสดงให้นักท่องเที่ยวได้ชมมากกว่า ควรจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ลงร่วมทำกิจกรรมนั้นอาจจะทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ในกิจกรรมการละเล่นนั้น และยังสามารถเรียนรู้ ตื่นเต้นกับประสบการณ์ใหม่ให้นักท่องเที่ยวอยากกลับมาเล่นอีก หรือซื้อของฝากของที่ระลึกกลับไปฝากคนที่บ้านได้ยังสามารถเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนได้อีกกิจกรรมนั้นเป็นการทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการมีส่วนร่วม (Participation) หรือส่งเสริมให้มีผู้ประกอบการเปิดร้านเช่าชุดไทคอนสารโบราณที่เป็นอัตลักษณ์ของไทคอนสารอย่างแท้จริงเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ถ่ายรูป หรือเดินเล่นในงานประเพณีดังกล่าว ซึ่งเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถรับประสบการณ์ที่น่าประทับใจ ทำให้นักท่องเที่ยวอยากกลับมาเที่ยวซ้ำ หรือบอกต่อสิ่งที่ประทับใจเป็นการประชาสัมพันธ์ไปในกลุ่มนักท่องเที่ยวได้อีกทาง หรือการสร้างความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมในพื้นที่หรือชุมชน (Cultural Contact) จัดให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้การใส่บาตรข้าวเหนียวตอนเช้า ซึ่งมีวัฒนธรรมคล้ายเมืองหลวงพระบาง ถือเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาของบรรพบุรุษชาวไทคอนสาร และยังคงสืบทอดปฏิบัติต่อเนื่องกันมา หรือจัดให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิธีการทำอาหารพื้นบ้านที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น หากทานได้ยาก ซึ่งชาวบ้านจะทำขึ้นมาเฉพาะในประเพณีบุญเดือนสี่ หรืองานสำคัญ ๆ เท่านั้น และให้นักท่องเที่ยวได้ลิ้มชิมรสฝีมือของตนเองในเมนูคั่วเนื้อ คั่วปลา อาหารพื้นถิ่นที่นักท่องเที่ยวได้ร่วมกันทำขึ้นมา หรืออาจผลิตไว้เป็นของฝากสำหรับนักท่องเที่ยวสามารถเพิ่มรายได้อีกหนึ่งช่องทาง ส่วนความภักดีในสถานที่ (Destination Loyalty)

นั้นอาจจัดให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้การเล่าเรื่อง (Storytelling) ผ่านสถานที่ประวัติศาสตร์ เช่น บ้านโบราณ ที่เป็นเอกลักษณ์ของไทคอนสาร คือ ในอดีตไทคอนสารเป็นแหล่งปลูกต้นหมาก ขายผลหมากที่มากที่สุดในจังหวัดชัยภูมิ หนึ่งในเอกลักษณ์ของการปลูกบ้านของไทคอนสาร คือ จะใช้ต้นหมากที่แก่ได้ที่แล้ว ผลก็จะออกน้อยลง จำเป็นจึงต้องมีการตัดและปลูกใหม่แทน โดยเอาลำต้นหมากมาผ่าเพื่อเอาลำต้นมาทำตัวบ้าน โดยธรรมชาติต้นหมากจะมีมอสขึ้นเกาะที่ผิวลำต้น ข้อดีคือจะทำให้พื้นผิวไม่ลื่นได้ง่าย ส่วนพื้นของบ้านจะเอาต้นไผ่มาผ่าซีกเดียวแล้วทุบแผ่เป็นซีกให้แบนแล้วปูพื้น เป็นต้น หรือจัดให้นักท่องเที่ยวได้พักโฮมสเตย์เพื่อได้เรียนรู้วัฒนธรรมการเป็นอยู่อาศัยของไทคอนสารที่มีความเรียบง่าย แต่ปัจจุบันบ้านโบราณแบบดังกล่าวยังมีไว้ให้นักท่องเที่ยวได้ชมเพียงบ้านต้นแบบที่อยู่บริเวณวัดเจดีย์ แต่ถ้าหากส่งเสริมพัฒนาให้ผู้ประกอบการในชุมชนที่มีความสนใจและภาครัฐ สถาบันการศึกษาบูรณาการหลาย ๆ ศาสตร์ร่วมกันสร้างบ้านต้นแบบโบราณประยุกต์ให้เข้ากับการใช้งานในปัจจุบัน เพื่อให้ไว้เป็นที่รองรับพำนักรักของนักท่องเที่ยวจะทำให้นักท่องเที่ยวได้เกิดความรักความผูกพัน และรักดีในสถานที่พักที่ทรงคุณค่าจากภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น สามารถเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนได้อีกช่องทาง รวมทั้งเกิดเงินหมุนเวียนในระบบธุรกิจของชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง โดยทั้ง 4 ประเภทนี้ ต้องเชื่อมโยงกัน กล่าวคือการสร้างประสบการณ์ที่น่าประทับใจ สามารถสร้างได้จากกระบวนการการมีส่วนร่วมของผู้เข้าชมที่เมื่อเข้าไปเยี่ยมชมแล้วมีกิจกรรมร่วมกับคนในพื้นที่ ทำให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์กับพื้นที่หรือชุมชน ทั้งหมดนี้นำไปสู่การกลับมาเที่ยวในสถานที่ซ้ำเดิมอีกครั้ง สามารถนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุง และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับชุมชนและสามารถพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวต่อไปในอนาคตได้ และสามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่จะต้องมีการจัดสรรบุคลากร และต้องหาหน่วยงานในการรับผิดชอบ และส่งเสริมในเรื่องต่าง ๆ เช่น การบำรุงรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ชุมชน และการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอยู่เสมอ

สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งได้อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยใช้แนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้ จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า ชุมชนคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ยังขาดศักยภาพในด้านการบริการ เนื่องจากยังขาดบุคลากรที่สามารถให้บริการแก่นักท่องเที่ยว และขาดบุคลากรที่สามารถนำเที่ยว และบรรยายข้อมูลของชุมชนได้อย่างเพียงพอ มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นอาสาจำนวนน้อย และมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่สามารถให้ข้อมูลภาษาอังกฤษสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ รวมถึงในด้านการส่งเสริมประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนคอนสารยังมีการประชาสัมพันธ์ที่ยังไม่ทั่วถึง และยังไม่กระจายไปทั่วถึงในระดับจังหวัดเท่าที่ควร ที่สอดคล้องกับแนวคิดของ สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2552) การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสามารถแบ่งได้เป็น 3 องค์ประกอบ 1. ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว 2. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว และ 3. การบริหารจัดการ

มีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ด้านศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ชุมชนคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ การที่แหล่งท่องเที่ยวมีจุดดึงดูดความสนใจหรือมีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งสามารถสร้างความประทับใจ และความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ของวิถีชีวิต และภูมิปัญญา มีความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม และจากการที่วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมของมนุษย์ที่สั่งสมมาแต่อดีต และมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ดังนั้น ความสามารถในการสืบทอดทางวัฒนธรรม ความต่อเนื่องของการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ความผูกพันต่อท้องถิ่น และความเข้มแข็งในการรักษาวัฒนธรรม จึงมีความสำคัญในการรักษาวัฒนธรรมให้คงอยู่ซึ่งเป็นจุดเสริมศักยภาพ

ในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ สอดคล้องกับ บูฮาลิส (Buhalis, 2000) แหล่งท่องเที่ยว (Attraction) เป็นองค์ประกอบสำคัญ ในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพราะแหล่งท่องเที่ยวต้องมีสิ่งดึงดูดความสนใจของ นักท่องเที่ยวอย่างใดอย่างหนึ่งให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชม สิ่งดึงดูดใจ ด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่ วิถีชีวิตของประชาชน ในพื้นที่นั้นๆ อาจเหมือนกันหรือแตกต่างกัน วัฒนธรรมอาจแสดงออกในรูปแบบ ของศาสนา สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์วิถีชีวิตของประชาชน สอดคล้องกับ กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย (2561) กล่าวว่า ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่ค่อนข้าง หลากหลาย เพราะเป็นชาติที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ จารึก ประเพณีและวิถีชีวิตของแต่ละชนเผ่าก่อให้เกิดมรดกทางรูปธรรมและ นามธรรม อันเป็นบ่อเกิดของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น ประวัติศาสตร์ของ อาณาจักรล้านช้าง ทั้งนี้ ลัดดา ศรีอัมพรเอกกุล และธีระวัฒน์ จันทิก (2561) กล่าวว่า ในการท่องเที่ยวกระแสหลัก นักท่องเที่ยวเป็นเพียงผู้เฝ้ามองชุมชน หรือสถานที่ ท่องเที่ยวนั้น ๆ เพื่อชื่นชมในความสวยงาม หรือความโดดเด่นในด้านใดด้านหนึ่ง แต่ในการท่องเที่ยวรูปแบบทางเลือกนักท่องเที่ยวจะเข้าไปเป็นผู้มีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน ในแหล่งท่องเที่ยวนั้นในทางใดทางหนึ่งที่จะสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน ซึ่งการ ท่องเที่ยวรูปแบบทางเลือกมีได้หลายแบบ เช่น การท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) และการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัคร (Volunteer Tourism) ซึ่งล้วนเป็นรูปแบบ ที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ที่เน้นการพัฒนา ซึ่งครอบคลุม 3 มิติคือ มิติด้านสังคม มิติด้านสิ่งแวดล้อม และ มิติด้านเศรษฐกิจ โดยดำเนินงานอย่างสมดุลระหว่างกันโดยไม่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยว ที่ไปทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ภายในพื้นที่ท่องเที่ยว รวมทั้ง รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เน้นการท่องเที่ยวที่นำเสนอกิจกรรม เชิงสร้างสรรค์ให้กับนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมด้านศิลปหัตถกรรม หรือ การทำอาหาร เป็นต้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่น

องค์ประกอบที่ 2 แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว ชุมชนคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ศักยภาพในการรองรับด้านท่องเที่ยว ได้แก่ องค์ประกอบต่างๆ ที่มีส่วนช่วยเสริมแหล่งวัฒนธรรมนั้นๆ ให้มีความสำคัญ มีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยว มีความหลากหลายทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่แตกต่างกันไป ในชุมชน และชุมชนคอนสารยังมีการจัดเส้นทางถนนตลาดน้ำในช่วงวันเสาร์ เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชนด้วย แต่ชุมชนยังมีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมเข้าไปท่องเที่ยว ซึ่งทำให้ศักยภาพในการจัดการด้านการท่องเที่ยวลดลงไปด้วย สำหรับศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่ ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานของชุมชนที่มีอย่างหลากหลาย และ ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก ในด้านการพัฒนาจากองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว ชุมชนคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ที่พบว่า การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวต้องสามารถวัดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมได้ คือ การวางแผนจะต้องป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยว จึงต้องมีการทบทวนผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากโครงการพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งโครงการเล็กและโครงการใหญ่จะต้องไม่ก่อผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม จึงต้องกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความสมดุลของสิ่งแวดล้อม ซึ่งความสมดุลเป็นข้อจำกัดของการพัฒนา สิ่งสำคัญ คือ การพัฒนาคุณภาพของบุคลากรรับรองแขกผู้สูงอายุ จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจและเอาใจใส่พฤติกรรมผู้สูงอายุมากกว่านักท่องเที่ยวเจนเนอเรชันอื่นๆ ยิ่งไปกว่านั้น ควรมีการฝึกอบรมรับมือเหตุการณ์ฉุกเฉิน เช่น ผู้สูงอายุหมดสติ โรคประจำตัวกำเริบ ยารักษาโรค ด้วยมาตรฐานการแพทย์ที่ถูกต้อง ผู้ให้บริการต้องมีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ และไม่เลือกปฏิบัติ อีกทั้งยังสอดคล้องกับแก้วตา จันทรานุสรณ์ และวิจิตรา ดวงโสภา (2565) ที่พบว่าทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่า ให้ความสำคัญกับคุณภาพ

ของที่พัก ความปลอดภัย และการให้บริการ ซึ่งเป็นสิ่งที่คำนึงถึงเมื่อจะทำการเลือกการท่องเที่ยวในแต่ละครั้งด้วย

องค์ประกอบที่ 3 แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านการบริหารจัดการชุมชนคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว คือ ความสามารถในการควบคุมดูแล การดำเนินงานในด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. ด้านการจัดการการท่องเที่ยว ประกอบด้วยการจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว จัดให้มีโครงการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวธรรมชาติเพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน มุ่งเน้นนักท่องเที่ยวคุณภาพและให้สอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว และการส่งเสริมประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน โดยให้คนในชุมชนทุกคนมีส่วนร่วมในทุกๆ ขั้นตอนได้อย่างทั่วถึง ควรจัดให้มีโครงการวางแผนการท่องเที่ยวให้ท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปีเพื่อส่งเสริมและประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง, โครงการสร้างการรับรู้สินค้าและบริการแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โครงการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและส่งเสริมให้มีพิพิธภัณฑ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และมีชีวิตแบบการจัดแสดงนิทรรศการมัลติมีเดีย หรือกิจกรรมต่างๆ ให้ชุมชน และนักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม

2. การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก พิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการส่งเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของแหล่งวัฒนธรรมแก่คนในชุมชน เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เข้าใจ เข้าถึง รับทราบข้อมูลทางการท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึงและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ควรจัดให้มีโครงการพัฒนาแบรนด์และการสื่อสารความแตกต่างของชุมชนต่าง ๆ ในรูปแบบการเล่าเรื่อง (Storytelling) รวมถึงโครงการพัฒนาบุคลากรและผู้ประกอบการท่องเที่ยวให้เป็นมืออาชีพรักษามาตรฐานการให้บริการทางการท่องเที่ยว และโครงการปลูกฝังให้เด็กเข้าพิพิธภัณฑ์ผ่านกิจกรรมทัศนศึกษาของโรงเรียนและนันทนาการของครอบครัว

3. การจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิดการพิจารณาตัดสินใจการดำเนินการ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ควรจัดให้มีโครงการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประเพณี วัฒนธรรมให้มีกิจกรรมที่สร้างสรรค์ประจำท้องถิ่น โครงการบูรณาการแผนการท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในเขตอารยธรรมลาล้านช้างสู่ประเทศลาว เพื่อเพิ่มระยะเวลาพำนักและค่าใช้จ่ายต่อหัวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โครงการพัฒนาสินค้าและบริการที่มีจุดเด่นหรืออัตลักษณ์ที่สร้างจากทุนทางวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความจดจำ และความโดดเด่น สามารถเพิ่มรายได้แก่ชุมชน ซึ่งจะส่งผลหรือมีผลกระทบต่อประชาชนของชุมชนนั้น ๆ ทั้งในด้านการกระจายรายได้ และผลประโยชน์ของคนในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กันต์พงษ์ เครือศิริกุล (2556) ที่พบว่าแนวทางการจัดการเพื่อให้คงคุณค่าและสอดคล้องตามหลักการของ UNESCO โดยการบูรณปฏิสังขรณ์สรุปได้ 5 ประเด็นหลัก คือ การบูรณะโดยการคำนึงถึงคุณค่าของแหล่งประวัติศาสตร์ โดยพยายามใช้วัสดุดั้งเดิม การสร้างขึ้นใหม่ต้องอาศัยความชำนาญของทีมช่าง การดูแลรักษาโดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยกันสอดส่องดูแลรักษา การพัฒนาและสร้างสรรค์ใหม่ โดยใช้เทคนิคที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมและการรักษาให้คงสภาพโดยเน้นการดูแลรักษาอย่างถาวร ซึ่งสอดคล้องกับไบเพิร์น วงษ์บัวงาม และคณะ (2563) ที่พบว่า สิ่งที่ต้องพิจารณาจัดการ คือ แนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม และสร้างให้นักท่องเที่ยวสูงอายุที่ตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัคร สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบายใจ เพราะลักษณะการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวสูงอายุมีความแตกต่างจากนักท่องเที่ยวทั่วไปในบางประการ และการท่องเที่ยวหลังโควิดนักท่องเที่ยวได้ระมัดระวังปกป้องตนเองให้ปลอดภัยจากโรคระบาดกลายเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตประจำวันไปแล้ว เช่น การสวมหน้ากากอนามัยเมื่อออกนอกบ้าน การล้างมือ รวมถึงการรักษาระยะห่างหรือการหลีกเลี่ยงสถานที่แออัด เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคมีส่วนทำให้ธุรกิจต้องปรับเปลี่ยนและพึ่งเทคโนโลยีมาใช้ร่วม โดยอาศัยการรู้พฤติกรรมของผู้บริโภคจึงจะทำให้เข้าถึงผู้บริโภคได้มากขึ้น การที่ผู้บริโภค

มีพฤติกรรมที่ใช้สื่อออนไลน์มากขึ้นเท่าไรย่อมทำให้ธุรกิจมีโอกาสสร้างความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันมากขึ้นเท่านั้น (จรรยาเลิศ นารี และวนิดา แก่นอากาศ, 2565)

ดังนั้น การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ โดยการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครท่องเที่ยวชุมชน อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ควรพิจารณาจากปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาบริการที่ทันสมัย และสะดวกเพื่อการรองรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ ที่ได้นำเสนอไปข้างต้น ควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมอาสาสมัครที่เป็นความสนใจของนักท่องเที่ยวสูงอายุแต่ละกลุ่ม การผลักดันกิจกรรมอาสาสมัครที่น่าสนใจและเป็นที่ต้องการในพื้นที่ท่องเที่ยวอื่นๆ เข้าเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมการท่องเที่ยว อีกทั้งจากกระแสกิจกรรมจิตอาสาในประเทศขณะนี้ก็น่าจะสามารถจูงใจนักท่องเที่ยวสูงอายุให้มีความสนใจ มีโอกาสเข้าร่วมท่องเที่ยวในรูปแบบเชิงอาสาสมัครนี้ได้ การได้เข้าไปมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาในแต่ละพื้นที่ ก็น่าจะเป็นกิจกรรมที่ส่งผลดีกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งสำหรับชุมชนในพื้นที่ยังเป็นการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่สามารถกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างแท้จริงอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ให้ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ หรือการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้มีพื้นที่ในการศึกษา คือ จังหวัดชัยภูมิ หากมีการศึกษาในครั้งต่อไปควรมีการขยายกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาที่เป็นนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทยในภูมิภาคอื่นๆ เพื่อนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาเปรียบเทียบถึงกลุ่มตัวอย่างที่มีพื้นที่ในการศึกษาที่แตกต่างกัน
2. เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาด้านวิถีชีวิตไทคอนสาร วิถีวัฒนธรรมไทยคอนสาร ประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ สถาปัตยกรรม อาหารพื้นถิ่น เครื่องแต่งกาย ภาษา ฯลฯ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ โดยการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครท่องเที่ยวชุมชน หากมีการศึกษาในครั้งต่อไปควรมีการศึกษาประเด็นอื่นๆ ที่นอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงอาหาร การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ

หรือการท่องเที่ยวเชิงผสม หรือรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับพื้นที่ที่จะทำการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไว. (2561). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนท่ามะโอ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. **วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้**, 6(1), 131 - 148.
- กันต์พงษ์ เครือศิริกุล. (2556). แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ประสบอุทกภัย กรณีศึกษา วัดมหาธาตุในเขตอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา. **วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษากิจการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, 6(1), 91 - 92.
- แก้วตา จันทรานุสรณ์ และวิจิตรา ดวงโสภา. (2565). จากแก่นขนอนถึงคอนสาร. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เขมิกา ธีรพงษ์. (2563). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยการออกแบบประสบการณ์. **ศิลปกรรมสาร วารสารวิชาการคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**, 13(1), 1 - 15.
- จรรยาลักษณ์ นารี และวนิดา แก่นอากาศ. (2565). การศึกษาทิศทางธุรกิจ ในอนาคตการจัดงานอีเวนต์เสมือนจริงในประเทศไทย. **วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษากิจการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, 15(2), 94 - 114.
- เทียนแก้ว เลี่ยมสุวรรณ, ปานเสก อาทรรุระสุข, กาญจนา บุญยัง และโชเฮ โอกะวะ. (2562). รูปแบบของการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาว เพื่อบรรเทาผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย: กรณีศึกษาอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. **วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง**, 8(3), 71 - 93.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: เพรสแอนด์ดีไซน์.

- ไบเพิร์น วงษ์บัวงาม, ชวลีย์ ณ ถลาง และเสรี วงษ์มณฑา. (2563). การท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัคร: โอกาสจากตลาดนักท่องเที่ยวสูงอายุ. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี**, 11(2), 277 - 292.
- มูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ. (2560). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย. ค้นเมื่อ 10 กันยายน 2563, จาก www.fopdev.or.th/สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย.
- ลัดดา ศรีอัมพรเอกกุล และธีระวัฒน์ จันทิก. (2561). การท่องเที่ยวคุณภาพเพื่อบริการนักท่องเที่ยวสูงอายุ. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์**, 4(1), 12 - 28.
- สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2552). **คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์, 2 - 3.
- อัญญา ภัทร์จิรินทร์ญา. (2561). ศักยภาพและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์โดยการใช้สวนของชุมชน อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ. **วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี**, 14(1), 255 - 275.
- อารยา สุวรรณสุจริต. (2561). การตระหนักรู้ทางวัฒนธรรม ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว และความกลัวการรับประทานอาหารแปลกใหม่ที่มีผลต่อแนวโน้มในการรับประทานอาหารท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาของนักท่องเที่ยวชาวไทย. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- Buhalis, D. (2000). Strategic use of information technologies in the tourism industry. *Tourism Management*. Essex: Pearson Education.
- Fennell, D. A. (2003). *Ecotourism: An introduction*. (2nd ed.). New York: Routledge.
- Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 36 (September), 12 - 21.